

Tragediens rolle i det athenske demokrati

Aiskhylos' skildring af perserne spiller på flere strenge. Indtil nu har vi arbejdet med:

- Skildringen af kulturbilledet som symbolsk system med de konfliktelementer, det rummer.
- Identifikationen med persernes sorg og den dobbelte tragedie.

Tragedien var dybt integreret i den athenske polis og det athenske demokrati, og man kunne i den sammenhæng spørge ind til tragediens specifikke rolle for borgerne i det demokratiske Athen.

Aiskhylos' *Perserne* universaliserer publikum som mænd (krigere), den kontekstualiserer dem og løfter dem fra deres position som borgere i sejrbyen og gør dem til mennesker, der føler som mennesker (dødelige) og derfor både kan føle glæde over triumfen og anerkende broderskab i døden med deres fjender.

- **Hvordan skal det historiske handlingsunivers (Perserkrigene) opfattes i Aiskhylos' *Perserne*?**
- **Hvordan kan man tale om et politisk budskab i Aiskhylos' *Perserne*?**
- **Hvordan kan man tale om Aiskhylos' *Perserne* som udtryk for *eleos* (medlidenhed), *fobos* (frygt) og *katharsis* (renselse)?**
- **Hvilken rolle spiller sorg i tragedien og hvorfor er det interessant?**
- **Kan I finde paralleller til sådanne funktioner i nutiden?**

“Syngende og dansende udtrykker mennesket sig som medlem af et højere fællesskab: det har glemt, hvordan man går og taler, og er på vej til dansende at flyve bort i luften.” (Nietzsche: *Tragediens Fødsel*. Overs. Isak Winkel Holm 1996, s. 44)

Se evt.: [The National Theatre](#) eller [Edith Hall om den græske tragedie](#)

Aiskhylos' Perserne

Aiskhylos' *Perserne* blev opført i 472 f.v.t. kun otte år efter den begivenhed, der er stykkets hovedinteresse, nemlig søslaget ved Salamis i det sene efterår 480 f.v.t.

I modsætning til de øvrige overleverede tragedier fra oldtidens Athen, der alle er hentet fra mytologien, er handlingsuniverset i *Perserne* sat i en nylig historisk begivenhed, der dog hurtigt fik nærmest mytologisk karakter for samtidens grækere.

Dernæst er det sandsynliggjort, at stykket nok ikke dannede en del af en sammenhængende trilogi, og dette har i forening med den omstændighed, at det er det ældste af alle overleverede stykker, medført at det mest er blevet behandlet som en vigtig kilde til udforskningen af tragediegenrens oprindelse og tidligste udtryk.

Ikke desto mindre har der i de senere årtier udfoldet sig en stigende interesse for dette stykke og for at afkode det forhold, der udspillede sig mellem øst og vest i netop den tid, der går forud for *Perserne* og med jævne mellemrum har udspillet sig lige siden. Stykket rummer nemlig en kerne af noget genkendeligt fra vores egen tids øst-vest-forhold.

Perserkrigenes betydning i den græske historie og selvforståelse er vanskelig at overdrive, og ligesom krigen allerede i oldtiden dannede udgangspunkt for et hav af forskellige forestillinger om 'det hellenske' som en særegen livsform, hvis disciplin, mod og modne overvejelse sikrede sin egen overlevelse mod en overlegen fjende, så giver virkningen af dem også genlyd gennem historien.

Dette stykkes betydning er, ligesom det er med de fleste andre tragedier, omdiskuteret, fordi dets betydning er vævet af mange forskellige tråde i flere lag,

Dertil kommer, at stykket adskiller sig ved sit historiske (frem for et mytisk) emne, at det i en mere overordnet forstand tager de besejrede perseres synsvinkel på fjenden, krigen og nederlaget og at de seneste årtiers interesse for forbindelsen mellem den athenske tragedie og det athenske demokrati i *Perserne* finder et forholdsvist kompliceret første eksempel på den politiske dimension i genren.

Perserkrigene som emne for tragediedigtere

Før Aiskhylos' *Perserne* havde tragedieforfatteren Phrynichos allerede behandlet nylige begivenheder, der også knyttede sig til Perserkrigene eller i hvert fald græsk-persiske forhold før disse. Hans digtekunst er altså den første egentlige historiske tragedie, vi har kendskab til, selvom hans værker ikke er overleveret. Det første stykke af Phrynichos med dette indhold er *Milets fald*, der formentlig blev skrevet i 492 og drejede sig om begivenheder i den Joniske Opstand i 499 f.v.t. Ifølge Herodot (6.21.2) drev Phrynichos med dette indhold sit athenske publikum til tårer og blev idømt en bøde på 1000 drakmer for at have mindet publikum om dets "egne problemer". Desuden blev der nedlagt et forbud mod at man nogensinde igen lod stykket opføre.

Det skal sandsynligvis forstås sådan, at athenerne, der var kulturelt og etnisk knyttet til milesierne, opfattede byens fald som en egen ulykke. En begivenhed athenerne helst ville være fri for at blive konfronteret med.

Phrynichos' anden historiske tragedie med Perserkrigene som omdrejningspunkt hed *Fønikerinderne* og blev opført i 476 f.v.t. *Fønikerinderne* nævnes i den indledende aleksandrinske forklaring til *Perserne*, den såkaldte *hypothesis*, og der siges Glaukos fra Rhegion at have opfattet Perserne som en variation over *Fønikerinderne*; det fremgår af denne *hypothesis*, at *Fønikerinderne* indledes med en prolog, hvori en eunuk under opstilling af persiske rådsherrers stole på paladset i Sousa beretter om persernes nederlag ved Salamis, og selvom det er vanskeligt at se, hvordan plottet har kunnet udvikle sig videre derfra, når allerede prologen afslører nederlaget ved Salamis, må man nok antage, at enten Salamis eller Mykale var stykkets omdrejningspunkt. Af ligheden mellem ordlyden i Persernes første vers og eunukkens indledende ordvalg fremgår det tydeligt, at Aiskhylos vedstår sig et forhold til Phrynichos' værk og dermed også tilkendegiver sin egen forbindelse til denne tidlige form for tragisk digtning.

Hvis man ser bort fra enkelte andre eksempler på historisk tragedie, som sandsynligvis er senere og stammer fra det fjerde og tredje århundrede, er det iøjnefaldende, at den historiske tragedies eneste kendte eksempler alle har Perserkrigene som emne og dermed udgør en gruppe for sig ved siden af de mange tragedier med et mytisk emne.

I denne sammenhæng kan diskussionen om forholdet mellem historie og myte og om, hvordan dette forhold gengives i den historiske tragedie, ikke skyldes et behov for at frigøre sig fra tragediegenrens mytiske emnekreds, når den tidlige historiske tragedie drejede sig så grundlæggende om Perserkrigene, men nok snarere skyldes en tilbøjelighed til at løfte de skelsættende historiske begivenheder ind i en mytisk og heroisk forestillingsverden.

Allerede Aristoteles (*Poet.* kap. 9) var optaget af forskellen på myte og historie og kunne sige, at mens historien gengiver "det, der er sket i enkeltræk" gengiver digtningen "hvad der kunne ske i almindelighed". Men selv Aristoteles medgiver (1459b29-32), at faktiske begivenheder kan gengives sådan, "som de rimeligvis kunne være sket".

Grækernes sondring mellem historie og myte er flydende. Man skal dog ikke tro, at grækerne på Aiskhylos' tid ikke kunne skelne mellem historiciteten i for eksempel *Perserne* og *Iliaden*, men at de udmærket kunne betragte nylige begivenheder gennem en mytisk og heroiserende linse. Selvom *Perserne* ikke gør brug af nogen egentlig myte, så opnår stykket dog omtrent den samme virkning som myten ved at skabe en kulturel, geografisk og poetisk (sproglig) distance mellem modtagerne og stykket, der kan sammenlignes med den distance, myten giver; skal man derfor forklare, hvorfor det gik Phrynichos og hans *Milets fald* så dårligt, mens Aiskhylos fik succes med *Perserne*, kan det måske skyldes, at Phrynichos ikke lod *Milets fald* udspille sig i et mere distanceret rum; at tilskuerne ganske enkelt var for tæt på (læs: identiske med) den aristoteliske *phobos/eleos* og dermed kun oplevede frygtens og medlidenhedens tyngde, men ingen *katharsis*.

Opførslen

Perseus blev opført ved den store Dionysosfest i 472 blot otte år efter de, altså historiske, begivenheder, stykket omhandler. Stykket fik førstepladsen ved den lejlighed og havde en ung Perikles (ca. 495-429 f.v.t.) som *choregos*.

Det var en del af en omdiskuteret *tetralogi* med *Phineus*, *Glaukos Potnieus* og satyrspillet *Prometheus Pyrphoros* (almindeligvis kaldet *Pyrkaieus*) som de tre øvrige stykker. De fire stykker udgjorde efter alt at dømme ikke en overordnet meningsenhed, selvom enkelte forskere har fundet samlende egenskaber ved de ellers meget forskellige titler. Bevaringstilstanden af de øvrige stykker i tetralogien betyder, at vi i vidt omfang er henvist til formodninger eller ligefrem gætterier om indholdet.

(uddrag af intro til Aiskhylos' *Perseus* ved Lars Eskesen)